

Рівненський державний гуманітарний університет

(повне найменування вищого навчального закладу)

Кафедра екології, географії та туризму

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 15. «Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства»

Спеціальність 014.07 Середня освіта (Географія)
(шифр і назва спеціальності)

Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Географія)»

Освітній ступінь бакалавр
(бакалавр/магістр)

Інститут, факультет, відділення Психолого-природничий факультет
(назва інституту, факультету, відділення)

2019 – 2020 навчальний рік

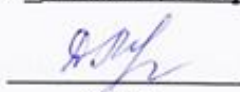
Робоча програма навчальної дисципліни «*Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства*» для здобувачів освітнього ступеня *бакалавр* галузі знань *01 Освіта/Педагогіка* спеціальності *014.07 Середня освіта (Географія)* за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (географія)».

Мова навчання: українська.

Розробники: **Лико Д.В.**, доктор сільськогосподарських наук, професор, зав. кафедри екології, географії та туризму;
Суходольська І.Л., кандидат біологічних наук, доцент кафедри екології, географії та туризму

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри екології, географії та туризму РДГУ

Протокол № 10 від «27» серпня 2019 року

Завідувач кафедри екології, географії та туризму

(підпис) (Д.В.Лико)
(прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією психолого-природничого факультету

Протокол № 5 від «27» серпня 2019 року

Голова навчально-методичної комісії психолого-природничого факультету (доц. Павелків В.Р.)

© Лико Д.В., Суходольська І.Л., 2019
© РДГУ, 2019

Робоча програма навчальної дисципліни «*Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства*» для здобувачів освітнього ступеня *бакалавр* галузі знань *01 Освіта/Педагогіка* спеціальності *014.07 Середня освіта (Географія)* за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (географія)».

Мова навчання: українська.

Розробники: **Лико Д.В.**, доктор сільськогосподарських наук, професор, зав. кафедри екології, географії та туризму;
Суходольська І.Л., кандидат біологічних наук, доцент кафедри екології, географії та туризму

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри екології, географії та туризму РДГУ

Протокол № 1 від «14» січня 2020 року

Завідувач кафедри екології, географії та туризму

(підпис) (Д.В.Лико)
(прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією психолого-природничого факультету

Протокол № 1 від «11» лютого 2020 року

Голова навчально-методичної комісії
(підпис) (Сяська І.О.)
(прізвище та ініціали)

© Лико Д.В., Суходольська І.Л., 2020
© РДГУ, 2020

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів 3,0	Галузь знань <u>01 Освіта</u>	Обов'язкова	
Модулів — 2	Спеціальність 014.07 Середня освіта (Географія)	Рік підготовки:	
Змістових модулів — 2		3-й	3-й
Загальна кількість годин — 90		Семестр	
		6-й	6-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних — 2,5 самостійної роботи студента — 3,0	Освітній рівень: перший (бакалаврський) рівень	12 год.	4 год.
		Практичні	
		12 год.	2 год.
		Лабораторні	
		12 год.	2 год.
		Самостійна робота	
		54 год.	82 год.
		Індивідуальні завдання: 12	
Вид контролю: іспит			
Передумови для вивчення дисципліни: вивчення дисциплін відповідно до освітньої програми			

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни «*Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства*» формування у майбутніх фахівців базових знань з теорії і практики географії ґрунтів і ґрунтознавства, а також формування належних практичних навичок польових досліджень ґрунтового покриву; ознайомлення студентів із сучасним станом ґрунтів світу та України, особливостей їхнього поширення, використання та збереження.

2.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства» є:

- ознайомлення з сутністю та основами ґрунтознавства;
- формування вмінь виявлення закономірностей поширення ґрунтів, базуючись на аналізі еколого-географічних факторів;

- набуття практичних навичок та засвоєння методичних прийомів польового дослідження ґрунтів та картографування ґрунтового покриву;
- обґрунтування необхідності дослідження ґрунтів і ґрунтового покриву.

2.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні володіти наступними **компетентностями**:

загальними:

ЗК01. Знання й розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК05. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

фаховими:

ФК02. Здатність застосовувати базові знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі, геосфер, материків і океанів, України, природних і суспільних територіальних комплексів.

ФК06. Здатність виконувати польові дослідження природних і суспільних об'єктів та процесів, педагогічні дослідження, інтерпретувати отримані результати досліджень, застосовувати їх у професійній діяльності.

ФК16. Здатність встановлювати роль і місце України у сучасному світі в контексті географічних чинників її розвитку, аналізувати і пояснювати особливості геопросторової організації природи, населення і господарства України.

Очікувані результати навчання

ПРН2. Знає географічну термінологію та номенклатуру.

ПРН5. Пояснює зміни, які відбуваються у географічному середовищі під впливом природних і антропогенних чинників, формулює наслідки і детермінанти в контексті концепції сталого розвитку людства.

ПРН18. Вміє самостійно вести польові природознавчі, фізико-географічні й суспільно-географічні дослідження, необхідні для організації практичних занять з географії в школі та для позашкільної краєзнавчої і природоохоронної роботи.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3,0 кредитів ECTS.

**3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.
КЛАСИФІКАЦІЯ І ДІАГНОСТИКА ҐРУНТІВ.
ГЕНЕЗА І ВЛАСТИВОСТІ ҐРУНТІВ СВІТУ.**

Тема 1. Ґрунт та фактори ґрунтоутворення. Загальна схема ґрунтоутворення. Ґрунтоутвірні процеси: загальні та елементарні. Тип ґрунтоутворення.

Поняття про ґрунт та його роль в природі і житті людини. Ґрунтознавство як наука: сутність, зміст і основні положення. Основні етапи формування і розвитку ґрунтознавства. Методи вивчення ґрунтів. Зв'язок ґрунтознавства з іншими науками. Його основні розділи і напрямки дослідження. Поняття про ґрунтоутвірні фактори. Клімат як фактор ґрунтоутворення. Роль живих організмів у формуванні ґрунтів. Основні ґрунтоутвірні породи, закономірності їх поширення і вплив на формування типів ґрунту. Роль рельєфу у ґрунтоутворенні. Локальні фактори ґрунтоутворення: виробнича діяльність людини, ґрунтові води, вулканічний попіл тощо. Функції ґрунтів. Рівні організації і будова ґрунту. Поняття і суть ґрунтоутворюючого процесу. Загальна схема і стадії ґрунтоутворення. Спрямованість ґрунтоутвірних процесів. Загальні та елементарні ґрунтоутвірні процеси. Загальні ґрунтоутвірні процеси як прояв взаємодії великого геологічного і малого біологічного кругообігів речовини. Елементарні ґрунтоутвірні процеси (ЕГП) як специфічний прояв загальних процесів. Характерні риси (ознаки) ЕГП. Основні групи елементарних ґрунтоутвірних процесів та їх характеристика. Профілеформуєча роль ЕГП, вплив на морфологію ґрунту. Поняття про тип ґрунтоутворення як головний напрямок розвитку ґрунтоутвірних процесів і його зв'язок з концепцією ЕГП.

Тема 2. Класифікація ґрунтів.

Класифікація ґрунтів: завдання, основні принципи розробки. Основні положення генетичної класифікації. Поняття генетичного типу ґрунту, як базової одиниці класифікації. Характерні ознаки ґрунтового типу. Система таксономічних одиниць класифікації: тип, підтип, рід, вид, підвид, різновидність, розряд. Номенклатура і діагностика ґрунтів. Основні напрямки формування і розвитку класифікацій ґрунтів. Світова реферативна база ґрунтових ресурсів (WRB). Історія створення, основні принципи, реферативні групи ґрунтів. Правила класифікації.

Тема 3. Ґрунтовірні породи і характеристики мінеральної частини ґрунту. Вбирна здатність ґрунту. Властивості і режими ґрунту.

Основні ґрунтовірні породи. Гранулометричний (механічний), мінералогічний, хімічний склад ґрунтів і ґрунтовірних порід. Загальні фізичні і фізико-механічні властивості ґрунтів. Високодисперсна складова ґрунту. Поняття про вбирну здатність ґрунту і її типи. Ґрунтовий вбирний комплекс. Основні характеристики ґрунтового вбирного комплексу. Ємність вбирання та її значення. Ґрунтовий розчин. Кислотність і лужність ґрунтів. Значення сонячної радіації в ґрунтовірненні. Тепловий режим ґрунту. Теплові властивості: теплопоглинальна здатність, теплоємність, теплопровідність. Стан і форми води в ґрунті. Водні властивості ґрунту: водопроникність і вологоємність. Водний баланс. Коефіцієнт зволоження і типи водного режиму ґрунту: промивний, непромивний, випітний, застійний, іригаційний, мерзлотний тощо. Вплив атмосферних опадів на ґрунтовірнення. Зв'язок гідротермічних умов з ґрунтовірненням. Склад ґрунтового повітря та його роль у ґрунтовірненні. Повітряні властивості і повітряний режим ґрунту.

Тема 4. Біологічні фактори ґрунтовірнення і органічна речовина ґрунту. Ґрунтова родючість.

Роль вищих рослин, тварин і мікроорганізмів в ґрунтовірненні. Мікроелементи в рослинних і тваринних організмах. Органічна складова ґрунту. Гумус, його склад і утворення. Характеристика гумусного стану. Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства ґрунтів. Роль гумусних речовин в ґрунтовірненні і живленні рослин. Екологічна роль гумусу. Географічні закономірності поширення гумусових речовин в ґрунтах. Родючість, як специфічна властивість ґрунту. Види родючості ґрунту: природна, штучна, економічна, потенційна, відносна. Фактори родючості. Лімітуючі фактори родючості. Оцінка родючості ґрунтів та шляхи її поліпшення.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ГЕОГРАФІЯ ҐРУНТІВ.

Тема 5. Основні закономірності географії ґрунтів. Ґрунтово-географічне районування. Структура ґрунтового покриву.

Географія ґрунтів. Основні закономірності географічного поширення ґрунтів: закон горизонтальної зональності, закон вертикальної зональності, закон фаціальності, закон аналогічних топографічних рядів (вчення про структуру ґрунтового покриву). Поняття зональних, азональних та інтразональних ґрунтів. Сучасна схема ґрунтово-географічного районування. Система таксономічних одиниць районування: ґрунтово-біокліматичний пояс, ґрунтово-біокліматична область, ґрунтова зона, провінція, округ, район, гірська ґрунтова провінція.

Тема 6. Ґрунти України та світу.

Агроґрунтове районування України. Головні принципи, агроґрунтові регіони. Структура ґрунтового покриву України. Характеристика основних типів ґрунтів України. Ґрунти Українського Полісся, Лісостепу, Степу і сухих степів. Ґрунти гірського Криму і Карпат. Азональні і інтразональні ґрунти на території України.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>
Змістовий модуль 1.												
Класифікація і діагностика ґрунтів. Генеза і властивості ґрунтів світу.												
Тема 1. Ґрунт та фактори ґрунтотворення. Загальна схема ґрунтотворення. Ґрунтотвірні процеси: загальні та елементарні. Тип ґрунтотворення.	15	2	2	2	–	9	13	–	–	–	–	13
Тема 2. Класифікація ґрунтів.	15	2	2	2	–	9	14	1	–	–	–	13
Тема 3. Ґрунтотвірні породи і характеристики мінеральної частини ґрунту. Вбирна здатність ґрунту. Властивості і режими ґрунту.	15	2	2	2	–	9	16	1	–	–	–	15
Тема 4. Біологічні фактори ґрунтотворення і органічна речовина ґрунту. Ґрунтова родючість.	15	2	2	2	–	9	14	–	1	–	–	13
Разом – за змістовним модулем 1	60	8	8	8	–	36	57	2	1	–	–	54
Змістовий модуль 2. Географія ґрунтів.												
Тема 5. Основні закономірності географії ґрунтів. Ґрунтово-географічне районування. Структура ґрунтового покриву.	15	2	2	2	–	9	19	2	–	2	–	15
Тема 6. Ґрунти України та світу.	15	2	2	2	–	9	14	–	1	–	–	13
Разом – за змістовним модулем 2	30	4	4	4	–	18	33	2	1	2	–	28
Усього годин	90	12	12	12	–	54	90	4	2	2	–	82

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1.	Ґрунотвірні процеси та їх роль у формування різних типів ґрунтів.	2
2.	Класифікація і номенклатура ґрунтів.	2
3.	Ґрунти Європи: умови формування, закономірності поширення, використання і проблеми охорони.	2
4.	Генеza і властивості основних типів ґрунтів України. Сучасні режими і процеси в ґрунтах в умовах інтенсифікації їх використання.	2
5.	Картографія ґрунтів світу. Схеми ґрунтового-географічного районування світу (М.А. Глазовської, Г.В. Добровольського, Б.Г. Розанова).	2
6.	Земельні ресурси світу, їх структура, географія, освоєність, проблеми охорони і підвищення продуктивності. Світовий досвід управління земельними ресурсами.	2
Разом		12 год.

6. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1.	Підготовка зразка ґрунту до аналізу. Визначення гігроскопічної вологи.	2
2.	Гранулометричний склад ґрунту та методи його визначення. Визначення гумусу методом Тюріна в модифікації Сімакова.	2
3.	Визначення щільності будови ґрунту. Обчислення загальної шпаруватості та шпаруватості аерації ґрунту.	2
4.	Визначення показника реакційної здатності гумусу за М.І. Лактіоновим.	2
5.	Визначення суми обмінних кальцію і магнію.	2
6.	Складання ґрунтової карти України. Характеристика ґрунтових карт окремих регіонів.	2
Разом		12 год.

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	
1.	Елементарні ґрунотвірні процеси (ЕГП) як специфічний прояв	9	13

	загальних процесів. Характерні риси (ознаки) ЕГП. (Методи оцінювання: реферат).		
2.	Вітчизняна та основні зарубіжні класифікації ґрунтів (західноєвропейські, американська, ФАО-ЮНЕСКО, WRB). (Методи оцінювання: реферат).	9	13
3.	Природно-господарські чинники та процеси генези ґрунтів України, історія і стан їх вивчення. (Методи оцінювання: реферат).	9	15
4.	Ґрунти і ґрунтовий покрив полярного, бореального, суббореального, субтропічного і тропічно-екваторіального поясів світу – географія, особливості морфології, речовинно-хімічного складу і властивостей. (Методи оцінювання: командні проєкти).	9	13
5.	Ґрунтові карти та схеми ґрунтового-географічного районування світу. (Методи оцінювання: командні проєкти).	9	15
6.	Географія, картографія і класифікація ґрунтів України. (Методи оцінювання: реферат).	9	13
	Разом	54* год.	82 год.

Примітка: 54*/82 – денна форма/ заочна форма навчання

8. ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ.

1. Скласти словник термінів та понять за матеріалами курсу (5 балів).
2. Підготувати презентацію про ґрунти України та світу (5 балів).

9. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При вивченні дисципліни «Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства» використовують наступні методи навчання:

МН1 – словесний метод (лекція, співбесіда, дискусія тощо);

МН2 – практичний метод (практичні та лабораторні заняття);

МН3 – наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій);

МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);

МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);

МН6 – самостійна робота (розв'язання завдань).

МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти.

10. МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Контроль знань з дисципліни викладач здійснює за рейтинговою системою. Результати навчальної діяльності студентів оцінюють за 100-бальною шкалою.

а) поточний контроль знань:

- оцінювання усних відповідей на занятті;
- оцінювання контрольних робіт;
- оцінювання завдань для самостійної роботи;
- тестовий контроль.

б) підсумковий контроль знань:

- оцінювання усних відповідей на заліку та іспиті.

МО1 – екзамен;

МО2 – усне або письмове опитування;

МО4 – тестування;

- МО5 – командні проекти;
- МО6 – реферат, есе;
- МО7 – презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- МО9 – захист лабораторних і практичних робіт;
- МО10 – залік.

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності студента під час оцінювання результатів поточного та підсумкового контролів є такі:

- виконання усіх видів навчальної роботи, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина засвоєння та характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних та інших інформаційних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, в їхньому взаємозв'язку та розвитку;
- характер відповідей на запропоновані питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність, повнота тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення для вирішення практичних завдань.

11. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ.

Визначити за допомогою якісних критеріїв мінімальний пороговий рівень оцінки і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку. Зазначити використовувану числову (рейтингову) шкалу.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	добре	
74–81	C		
64–73	D	задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Оцінювання знань студентів здійснюється за 100 бальною шкалою. Поточний контроль передбачає:

– перевірку знань студентів у ході практичних та лабораторних занять (усні відповіді, виконання презентацій, виконання навчально-дослідних завдань, проектів, перевірка письмових завдань самостійної підготовки);

– представлення проекту, за темою передбаченими змістовими модулями.

У процесі поточного контролю студенти можуть набирати до 60 балів, якщо курс завершується іспитом. Робота студентів на практичних заняттях оцінюється за п'ятибальною шкалою: 3 бали – «задовільно», 4 – «добре», 5 – «відмінно». Виконання індивідуального завдання оцінюється за 10 бальною шкалою.

Поточне тестування та самостійна робота						ІНДЗ	Підсумковий тест (іспит)	Сума
Змістовний модуль 1				Змістовний модуль 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	10	40	100
7	7	7	7	7	7			
3 бали (ВІР) +3 бали (ВІР) +1 бали (ВІР) (ВІР) = 7 балів	3 бали (ВІР) +3 бали (ВІР) +1 бали (ВІР) (ВІР) = 7 балів	3 бали (ВІР) +3 бали (ВІР) +1 бали (ВІР) (ВІР) = 7 балів	3 бали (ВІР) +3 бали (ВІР) +1 бали (ВІР) (ВІР) = 7 балів	3 бали (ВІР) +3 бали (ВІР) +1 бали (ВІР) (ВІР) = 7 балів	3 бали (ВІР) +3 бали (ВІР) +1 бали (ВІР) (ВІР) = 7 балів			
Модульний контроль – 4				Модульний контроль – 4				

Примітка: ВІР – виконання практичної роботи; ВІР – виконання лабораторної роботи; ІР – виконання самостійної роботи

13. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- навчально-методичні матеріали з курсу;
- Лико Д.В., Суходольська І.Л., Портухай О.І. Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства: навчальний посібник. Рівне: видавець О. Зень, 2019. 162 с.
- тестові завдання;
- методичні рекомендації до практичних, лабораторних занять та самостійної роботи студентів.

14. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття про ґрунт. Фактори ґрунтоутворення.
2. Функції ґрунтів. Рівні організації і будова ґрунту.
3. Ґрунтоутворення та ґрунтовірні процеси.
4. Поняття типу ґрунтоутворення.
5. Локальні фактори ґрунтоутворення: виробнича діяльність людини, ґрунтові води, вулканічний попіл тощо.
6. Поняття і суть ґрунтоутворюючого процесу. Загальна схема і стадії ґрунтоутворення. Спрямованість ґрунтовірних процесів.
7. Гранулометричний та хімічний склад ґрунту.
8. Джерела та умови нагромадження гумусу. Склад гумусу. Класифікація ґрунтів за вмістом гумусу.
9. Вплив атмосферних опадів на ґрунтоутворення. Зв'язок гідротермічних умов з ґрунтоутворенням.
10. Види родючості ґрунту: природна, штучна, економічна, потенційна, відносна.
11. Фактори родючості. Лімітуючі фактори родючості.
12. Оцінка родючості ґрунтів та шляхи її поліпшення.
13. Загальна характеристика ґрунтів України та світу.
14. Головні напрями формування і розвитку класифікацій ґрунтів.
15. Зональна схема класифікації ґрунтів.
16. Ґрунтовий покрив як природний ресурс. Характеристика найпоширеніших видів антропогенної деградації ґрунтів.
17. Ґрунтовий покрив як природний ресурс. Характеристика найпоширеніших видів антропогенної деградації ґрунтів.
18. Удосконалення нормативно-технічного забезпечення використання та охорони земель.
19. Типи деградації ґрунтів. Види напрямів рекультивациі.
20. Стан земельних ресурсів в Україні.
21. Географія ґрунтів як наука. Предмет, мета та основні завдання.
22. Ґрунтово-географічне районування України.
23. Огляд зональних типів ґрунтів та їх участь у ґрунтовому покриві.

24. Сутність та чинники ґрунтотворення і формування ґрунтового покриву.
25. Вітчизняна та основні зарубіжні класифікації ґрунтів (західноєвропейські, американська, ФАО-ЮНЕСКО, WRB).
26. Ґрунтові карти та схеми ґрунтово-географічного районування світу.
27. Ґрунти і ґрунтовий покрив полярного, суббореального, субтропічного і тропічно-екваторіального поясів світу – географія, особливості морфології, речовинно-хімічного складу і властивостей.
28. Ґрунти гірських областей світу – особливості генези, морфології, складу і властивостей.
29. Ґрунти Євразії – генеза, географія, речовинно-хімічний склад і властивості.
30. Земельні ресурси світу – географія, структура, оцінка стану.
31. Природно-господарські чинники та процеси генези ґрунтів України, історія і стан їх вивчення.
32. Географія, картографія і класифікація ґрунтів України.
33. Земельні ресурси України, їхня освоєність та оцінка стану.
34. Елементарні ґрунтотвірні процеси (ЕГП) як специфічний прояв загальних процесів.
35. Характерні риси (ознаки) елементарних ґрунтотвірних процесів (ЕГП).
36. Основні групи елементарних ґрунтотвірних процесів та їх характеристика.
37. Характеристика чорноземних ґрунтів України.
38. Характеристика ґрунтів лісостепової зони України.
39. Характеристика ґрунтів степової зони України.
40. Ґрунти Центральної і Південної Америки: умови формування, географія, освоєність, проблеми охорони та підвищення родючості.
41. Ґрунти Африки, Австралії і Нової Зеландії: умови генези, географії, регіональні особливості, освоєність.
42. Проблема спустелювання Африканського та Австралійського континентів.
43. Ґрунти Азії: умови формування, закономірності поширення, використання і проблеми охорони.
44. Умови формування, особливості географії та регіональна характеристика ґрунтів Північної Америки, їх землеробська освоєність та проблеми охорони.
45. Ґрунти Центральної і Південної Америки: умови формування, географія, освоєність, проблеми охорони та підвищення родючості.
46. Характеристика болотних ґрунтів.
47. Характеристика ґрунтів річкових заплав (алювіальних).
48. Потреба ґрунтів України у вапнуванні залежно від гідролітичної кислотності.
49. Визначення вмісту гумусу за методом Тюріна.
50. Типи деградації ґрунтів.
51. Визначення змиву ґрунту методом стокових майданчиків.
52. Визначення втрат ґрунту від ерозії методами фітоіндикації за В.І. Тарасовим.
53. Основні напрями боротьби із деградаційними процесами.
54. Картографія ґрунтів світу. Схеми ґрунтово-географічного районування світу (М.А. Глазовської, Г.В. Добровольського, Б.Г. Розанова).
55. Земельні ресурси світу, їх структура, географія, освоєність, проблеми охорони і підвищення продуктивності.
56. Світовий досвід управління земельними ресурсами.

15. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Атлас почв УСССР. – К.: Урожай, 1979. – 160 с.
2. Борщевський П.П. Підвищення ефективності використання, відтворення і охорони земельних ресурсів регіону. / П.П. Борщевський. – К: Наукова думка, 1998. – 240 с.
3. Бриндзя З.Ф. Еколого-економічні проблеми використання земельних ресурсів Західного регіону України. / З.Ф. Бриндзя. – Тернопіль: Збруч, 1996. – 186 с.

4. Залуцький І.Р. Організація раціонального використання і охорони земель в умовах здійснення земельної реформи. / І.Р. Залуцький, Д.І. Гнаткович. – Львів: Вид-во ЛАДУ, 1999. – 160 с.
5. Земельне право України: Підручник / За ред. Погрібного О.О., Караката І.І. – К.: Істина, 2003. – 448 с.
6. Іванух Р. А. Охорона і раціональне використання природно-ресурсного потенціалу сільського господарства. / Р. А. Іванух. – К., 2002. – 400 с.
7. Лико Д.В. Охорона і раціональне використання земельних ресурсів: навчальний посібник. / Д.В. Лико, С.М. Лико, В.І. Долженчук, О.І. Портухай. – Херсон: Олді-плюс, 2016. – 664 с.
8. Лико Д.В., Суходольська І.Л., Портухай О.І. Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства: навчальний посібник. Рівне: видавець О. Зень, 2019. 162 с.
9. Охорона ґрунтів / М.К.Шикула, О.Ф. Гнатенко та ін. – К.: Знання, 2001. – 398 с.
10. Позняк С.П. Ґрунтово-географічні дослідження. Понятійно-термінологічний словник. / С.П. Позняк, Є.Н. Красеха. – Львів-Одеса, 1999. – 96 с.
11. Позняк С.П. Ґрунтознавство і географія ґрунтів. У двох частинах. / С.П. Позняк. – Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 400 с.
12. Позняк С.П. Чинники ґрунтоутворення. / С.П. Позняк, Є.Н. Красеха. – Львів: ВЦ ЛНУ
13. Почвы мира. Атлас: учеб. пособие для студ.вузов / В. Цех, Г.Хинтермайер-Эрхард; пер.с нем. Е.В. Дубравиной; под.ред. Б.Ф. Апарина. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 120 с.
14. Природа УССР. Почвы / Под ред. Н.Б.Вернандер, Д.А.Тютюнника. – К.: Наук.думка, 1986. – 214 с.
15. Світова реферативна база ґрунтових ресурсів 2006. Структура для міжнародної класифікації, кореляції та комунікації / переклад С.М. Польчина, В.А. Нікорич – Чернівці: Чернівецький Національний Університет, 2007. – 200 с.
16. Теоретичні основи державного земельного кадастру: Навчальний посібник / За ред. М.Г. Ступеня. – Львів: Априорі, 2003. – 341 с.
17. Чорний І.Б. Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства. / І.Б. Чорний. – К.: Выс.шк., 1995 – 240 с.

Додаткова

18. Возняк Р. П. Земельно-правовий процес : підручник / Р. П. Возняк, М. Г. Ступень, Г. Д. Гуцуляк. – Львів : Новий світ-2000, 2008. – 327 с.
19. Возняк Р.П. Земельно-правовий процес : підручник / Р. П. Возняк, М. Г. Ступень, І. М. Падляк. – 2-ге вид., стер. – Львів : Новий світ-2000, 2007. – 224 с.
20. Волощук М. Д. Словник-довідник з кадастру, геодезії та моніторингу природних ресурсів / М. Д. Волощук, Б. І. Волосецький, М. І. Гагалюк та ін. – Львів, 1998. - 170с.
21. Гавриленко О. П. Екогеографія України [Текст] : навч. посіб. / О. П. Гавриленко. – К. : Знання, 2008. – 646с.
22. Горлачук В. В. Управління земельними ресурсами: Підручник / В. В. Горлачук, В. Г. В'юн, І. М. Песчанська, А. Я. Сохнич - 2-ге вид., випр. і переробл. — Львів.: Магнолія плюс, 2006. — 443 с.
23. Горлачук В.В. Земельний менеджмент : навч. посіб. / В.В. Горлачук, І. М. Песчанська, В. А. Скороходов. – К. : Професіонал, 2006. – 192 с.
24. Ґрунти України: властивості, гсenezис, менеджмент родючості : навч. посібник / В. І. Купчик, В. В. Іваніна, Г. І. Нестеров та ін., за ред. В. І. Купчика. – К. : Кондор.2010.- 414 с.
25. Методика моніторингу земель, що перебувають у кризовому стані. – Харків.: Вид-во ін-ту ґрунтознавства і агрохімії ім.О.Н.Соколовського, 1998. – 88 с.

Інформаційні (інтернет) ресурси

Бібліотеки:

1. РДГУ: абонент №1 – м. Рівне, вул. Пластова, 31.
2. Абонент №2 – м. Рівне, вул. Толстого, 3.

3. Абонент №3 – м. Рівне, вул. Пластова, 41.

4. Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека– м. Рівне, майдан Короленка, 6, тел.22-10-63.

Ресурси мережі Інтернет:

1. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 року № 3852-ХІІ [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/main/3852-12>
2. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 року № 132/94-ВР [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/main/132/94-%D0%B2%D1%80>
3. Водний кодекс України від 06 червня 1995 року № 213/95-ВР [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/main/213/95-%D0%B2%D1%80>
4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-ІІІ [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
5. Закон України «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» від 27 лютого 1991 року № 791а-ХІІ [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/791%D0%B0-12>

Робоча програма навчальної дисципліни «*Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства*».
Перезатверджена без змін та доповнень (зі змінами та доповненнями) на 20__-20__ навчальний
рік на засіданні кафедри _____

Розділ робочої програми навчальної дисципліни	Зміни і доповнення

Протокол від “ ____ ” _____ 20__ року № ____

Завідувач кафедри _____ проф. Лико Д.В.

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету

Протокол від “ ____ ” _____ 20__ року № ____

Голова навчально-методичної комісії _____ доц. Сяська І.О.

Робоча програма навчальної дисципліни «*Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства*».
Перезатверджена без змін та доповнень (зі змінами та доповненнями) на 20__-20__ навчальний
рік на засіданні кафедри _____

Розділ робочої програми навчальної дисципліни	Зміни і доповнення

Протокол від “ ____ ” _____ 20__ року № ____

Завідувач кафедри _____ проф. Лико Д.В.

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету

Протокол від “ ____ ” _____ 20__ року № ____

Голова навчально-методичної комісії _____ доц. Сяська І.О.